

قفقاز در تاریخ معاصر

(مجموعه مقالات)

ریچارد هوانسیان، فرانسوا ژرژن،
هارون ییلماز، پُل دومون و دیگران

به کوشش
کاوه بیات

www.ketab.ir

عنوان و نام پدیدآور	: قفقاز در تاریخ معاصر / ریچارد هوانسیان... [و دیگران]. ؛ به کوشش کاوه بیات.
مشخصات نشر	: تهران: شیرازه کتاب ما، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۴۱۶ ص.: نقشه.
فروست	: قفقاز و آسیای میانه؛ ۲۰.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۷۴۸۹-۷۶-۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: ریچارد هوانسیان، فرانسوا ژرژن، هارون بیلماز، پل دومون و دیگران.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: قفقاز Caucasus
موضوع	: قفقاز -- تاریخ Caucasus -- History
شناسه افزوده	: هوانسیان، ریچارد جی. Hovannisian, Richard G.
شناسه افزوده	: بیات، کاوه، ۱۳۳۳ -
رده بندی کنگره	: DK۵۱۱
رده بندی دیویی	: ۹۴۷/۵۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۶۶۹۸۱۹

قفقاز در تاریخ معاصر

(مجموعه مقالات)

به کوشش: کاوه بیات

انتشارات: شیرازه کتاب

تیراژ: ۵۵۰ نسخه

چاپ اول: دی ۱۴۰۰

حق چاپ و نشر محفوظ است.

تهران، صندوق پستی: ۱۱۱-۱۳۱۴۵

تلفن: ۸۸۹۵۲۲۹۷ فکس: ۸۸۹۵۱۶۹۱

همراه: ۰۹۳۶-۹۵۰۰۱۸۲

سایت: www.shirazehketab.com

فهرست مطالب

۷	مقدمه
	احمد آقا اوغلو در فرانسه (۱۸۹۴-۱۸۸۸) سر آغاز فعالیت های یک روشنفکر
۱۱	آذربایجانی / فرانسوا ژرژن
۳۱	انقلاب ۱۹۰۵ در قفقاز / آناهید بومسانیان
	برساختن هویت آذربایجانی در سایه ایران و ترکیه / هارون ییلماز، ترجمه
۶۳	علی کالیراد
۱۰۳	جمهوری دموکراتیک آذربایجان (سال های ۱۹۲۰-۱۹۱۸) / ا. ح. بالایف
۱۳۵	نقش حزب داشناکسوتیون در جمهوری ارمنستان / ریچارد جی. هوانسیان
	درگیری های ارمنستان و آذربایجان بر سر مسئله قراباغ / ریچارد جی. هوانسیان
۲۳۷	فروپاشی جمهوری آذربایجان: تبانی شوروی و ترکیه (۱۹۲۰) / کاوه بیات
۲۵۷	چهار یادبود در تاریخ جمهوری آذربایجان / جیحون حاجی ییلی
	واپسین تلاش: مذاکرات داشناک ها و بلشویک ها در ریگا، ۱۹۲۱ / هراچیک
۲۷۷	سیمونیان، ترجمه گ. ا. آورو شن
۳۰۳	گارگین نژده، یک زندگی نامه کوتاه / رافایل هامبارسومیان
۳۲۱	انقلاب و شورایی گردانی در شمال قفقاز / پ. کوزوک

مقدمه

قفقاز در تاریخ معاصر تجدید چاپ مجموعه‌ای از مقالات درباره تاریخ معاصر قفقاز است که پیش از این در دو مجموعه تحت همین عنوان ترجمه و منتشر شدند و همچنین افزودن چند مقاله دیگر در همین موضوع به این مجموعه، اینک که بر تجدید چاپ آن تصمیم گرفته شد.

«انقلاب ۱۹۰۵» به قلم آناهید ترمیناسیان، «درگیری‌های ارمنستان و آذربایجان بر سر مسئله قراباغ، ۱۹۱۹-۱۹۱۸» از ریچارد جی. هوانسیان، «باکو چهارراه انقلاب، ۱۹۱۹-۱۹۰۲» از پل دومون و «کنگره باکو، سرآغاز تحوّل نو در سیاست خارجی شوروی» از خسرو شاکری در جلد اول این مجموعه ترجمه و منتشر شدند^۱ و «احمد آقاوغلو در فرانسه، سرآغاز فعالیت‌های یک روشنفکر آذربایجانی» به قلم فرانسوا ژرژن، «انقلاب و شورایی‌گردانی در شمال قفقاز» از پ. کوزوک، «نقش حزب داشناکسوتیون در جمهوری ارمنستان» به قلم ریچارد هوانسیان، «چهار یادبود در تاریخ جمهوری آذربایجان» از جیحون حاجی‌یللی و «واپسین تلاش: مذاکرات داشناک‌ها و بلشویک‌ها در ریگا، ۱۹۲۱» به قلم هراچیک سیمونیان نیز در جلد دوم این مجموعه.^۲

۱. ترجمه کاوه بیات و بهنام جعفری، تهران: انتشارات پروین، ۱۳۷۱.

۲. به کوشش کاوه بیات، تهران: مؤسسه نشر و پژوهش شیرازه، ۱۳۷۷.

اکثر این مقالات در سال‌های نخست دهه ۱۳۷۰ شمسی در دوره‌ای گردآوری شدند که در قیاس با امروز و امکانات نهفته در جهان مجازی، دسترسی به منابع و مآخذ- لااقل برای نگارنده- محدود بود؛ برخی از مقالاتی که در این دو مجموعه ترجمه شدند نسبتاً متأخر بودند و جنبه تحقیقی و تاریخ‌پژوهانه دارند و برخی نیز نوشته‌هایی قدیمی‌تر به قلم پاره‌ای از فعالین سیاسی برجای مانده از دوره کوتاه استقلال آن سامان در سال‌های بعد از جنگ اول جهانی.

در مقدمه‌هایی که بر این دو مجموعه نوشته شد علاوه بر تأکید بر ضرورت آشنایی و اطلاع ما از سرگذشت قفقاز به‌ویژه در این دویست سالی که از جدایی این خطه از قلمرو ایران و بی‌اطلاعی نسبی ما از حال و روز مردمان آن حدود می‌گذرد، از نوعی تفاوت سطح تحقیقات موجود- لااقل به زبان انگلیسی- در مورد تاریخ معاصر قفقاز نیز اشاره شد؛ در آن زمان هنوز در این حوزه حرف نخست را دیاسپورای مردمان قفقاز و طبعاً دیاسپورای ارمنی می‌زد و تاریخ‌نگاران ارمنی سهم عمده‌ای در تولید علم و دانش در این موضوع داشتند، اما با فروپاشی اتحاد شوروی و اعاده استقلال جماهیر قفقاز، در دیگر حوزه‌ها- از جمله در جمهوری آذربایجان- برای جبران مافات در این حوزه تلاش‌های سودمند و درخور توجهی در جریان بوده است و آن تفاوت سطح بسیار کمرنگ شده است.

به‌علاوه، در مقایسه با سال‌های شکل‌گیری و انتشار این دو مجموعه در نیمه نخست دهه ۱۳۷۰ شمسی اینک از تألیف و ترجمه و انتشار آثار بیشتری در این خصوص به زبان فارسی نیز می‌توانیم سخن بگوییم،^۱ هرچند در مقایسه با بی‌اطلاعی ما از دامنه گسترده دانشی که در یک دوره، در نقطه اوج دانش «شرق‌شناسی» از قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم میلادی، در حوزه مطالعات قفقاز عرضه شد و تداوم این سنت در ایام حاکمیت شوروی از یک‌سو و پژوهش‌های متأثر از «جنگ سرد» در سوی دیگر، و آنچه در حال حاضر با یک شتاب و گستره درخور توجه در حال تولید و انتشار است، هنوز از این قافله بسیار عقب هستیم.

در این مجموعه علاوه بر تجدید چاپ مقالات منتشرشده در مجلدات پیشین

۱. برای آگاهی بیشتر بنگرید به دکتر الهه کولایی و دکتر سیدمهدی حسینی تقی‌آباد، کتابشناسی اوراسیای مرکزی و افغانستان، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ج ۳، ۱۳۹۹، صص ۲۴۷-۲۱۳.

تفقاّر در تاریخ معاصر، چند مقاله جدید نیز افزوده شده‌اند. یکی از این مقاله‌ها - «برساختن هویت آذربایجانی در سایه ایران و ترکیه» به قلم هارون ییلماز، نمونه‌ای از آن تحقیقات جدید است که بدان اشاره شد و دو مقاله نیز از سنخ همان مقالات سبک قدیم هستند: «جمهوری دموکراتیک آذربایجان (سال‌های ۱۹۲۰-۱۹۱۸)» به قلم ا.ح. بالایف و «گارگین نژده» به قلم رافایل هامبارسومیان. در این میان یادداشتی را نیز که سال‌ها پیش تحت عنوان «فروپاشی جمهوری آذربایجان: تبانی شوروی و ترکیه (۱۹۲۰)» در نشریه نگاه نو منتشر کردم، در این مجموعه جای داده‌ام. اکثر این مقالات را نگارنده از انگلیسی به فارسی ترجمه کرده است؛ اسامی دیگر دوستانی که ترجمه پاره‌ای از دیگر مقالات را عهده‌دار شدند به استثنای دو مورد - مقالات ژرژن و بالایف - را نیز متذکر شده‌ام.

کاوه بیات